

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 2ας Απριλίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Άρθρο 45 ΣΛΕΕ – Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων – Κανονισμός (ΕΚ) 883/2004 – Άρθρο 1, στοιχείο θ' – Ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων – Ίση μεταχείριση – Κοινωνικά πλεονεκτήματα – Οδηγία 2004/38/ΕΚ – Άρθρο 2, σημείο 2 – Κανονισμός (ΕΕ) 492/2011 – Άρθρο 7, παράγραφος 2 – Οικογενειακό επίδομα – Έννοια των “μελών της οικογένειας” – Αποκλεισμός του τέκνου του συζύγου των εργαζομένων που είναι κάτοικοι αλλοδαπής – Διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με το τέκνο του συζύγου των εργαζομένων που είναι κάτοικοι ημεδαπής – Δικαιολόγηση»

Στην υπόθεση C-802/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το conseil supérieur de la sécurité sociale (δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως, Λουξεμβούργο) με απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Δεκεμβρίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

Caisse pour l'avenir des enfants

κατά

FV,

GW,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan, πρόεδρο τμήματος, C. Toader και N. Jääskinen (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- το Caisse pour l'avenir des enfants, εκπροσωπούμενο από την R. Jazbinsek και τον A. Rodesch, avocats,
- οι GW και FV, εκπροσωπούμενοι από τον P. Reuvrel, avocat,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον B.-R. Killmann και την C. Valero,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77, και διορθωτικά ΕΕ 2004, L 229, σ. 35, και ΕΕ 2005, L 197, σ. 34), του άρθρου 1, στοιχείο θ', του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2004, L 166, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 200, σ. 1), καθώς και του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης (ΕΕ 2011, L 141, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Caisse pour l'avenir des enfants (Λουξεμβούργο) (οργανισμού αρμόδιου για την καταβολή επιδομάτων τέκνων, στο εξής: CAE) και, αφετέρου, του FV, μεθοριακού εργαζομένου, και της συζύγου του GW, σχετικά με την άρνηση του εν λόγω οργανισμού να χορηγήσει οικογενειακά επιδόματα για το τέκνο που είχε αποκτήσει από τον πρώτο της γάμο η GW, καθόσον το τέκνο αυτό δεν έχει σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τον FV.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2004/38

- 3 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2004/38 έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

- 1) “πολίτης της Ένωσης”: κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους·
- 2) “μέλος της οικογένειας”:
 - α) ο (η) σύζυγος·
 - β) ο (η) σύντροφος με τον (την) οποίο(-α) ο πολίτης της Ένωσης έχει σχέση καταχωρισμένης συμβίωσης, βάσει της νομοθεσίας κράτους μέλους, εφόσον η νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής αναγνωρίζει τη σχέση καταχωρισμένης συμβίωσης ως ισοδύναμη προς τον γάμο, και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στην οικεία νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής·
 - γ) οι απευθείας κατιόντες οι οποίοι είναι κάτω της ηλικίας των 21 ετών ή είναι συντηρούμενοι καθώς και εκείνοι του (της) συζύγου ή του (της) συντρόφου, όπως ορίζεται στο στοιχείο β)·

[...]».

Ο κανονισμός 883/2004

4 Κατά το άρθρο 1 του κανονισμού 883/2004:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:

[...]

i) “μέλος της οικογένειας”:

- 1) i) κάθε πρόσωπο το οποίο ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή χαρακτηρίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία βάσει της οποίας χορηγούνται οι παροχές·
ii) όσον αφορά στις παροχές σε είδος σύμφωνα με τον τίτλο III, κεφάλαιο 1, για τις παροχές ασθένειας, τις παροχές μητρότητας και τις ισοδύναμες παροχές πατρότητας, το πρόσωπο το οποίο ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή χαρακτηρίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί.
- 2) Εάν η δύναμη του εδαφίου 1 εφαρμοστέα νομοθεσία κράτους μέλους δεν προβαίνει σε διάκριση μεταξύ των μελών της οικογένειας και των λοιπών προσώπων στα οποία εφαρμόζεται, ως μέλη της οικογένειας νοούνται ο/η σύζυγος και τα ανήλικα τέκνα καθώς και τα ενήλικα συντηρούμενα τέκνα.
- 3) Εάν η δύναμη των εδαφίων 1 και 2 εφαρμοστέα νομοθεσία θεωρεί ως μέλη της οικογένειας ή του νοικοκυριού μόνο πρόσωπα που συγκατοικούν με τον ασφαλισμένο ή τον συνταξιούχο, θεωρείται ότι πληρούνται η προϋπόθεση της συγκατοίκησης εφόσον η συντήρηση του προσώπου βαρύνει κυρίως τον ασφαλισμένο ή το συνταξιούχο.

[...]

κστ) “οικογενειακή παροχή”: όλες οι παροχές σε είδος ή σε χρήμα που προορίζονται να αντισταθμίσουν τα οικογενειακά βάρη, εξαιρουμένων των προκαταβολών παροχών διατροφής και των ειδικών επιδομάτων τοκετού και υιοθεσίας που αναφέρονται στο Παράρτημα I.»

5 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού ορίζει τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους, τους ανιθαγενείς και τους πρόσφυγες που κατοικούν σε κράτος μέλος και υπάγονται ή είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών καθώς και στα μέλη της οικογένειάς τους και στους επιζώντες τους.»

6 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα ακόλουθα:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις νομοθεσίες που αφορούν τους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης που έχουν σχέση με:

[...]

i) οικογενειακές παροχές.»

7 Το άρθρο 67 του κανονισμού 883/2004, με τίτλο «Μέλη οικογένειας που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος», έχει ως ακολούθως:

«Ένα πρόσωπο δικαιούται οικογενειακές παροχές σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους και για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος, ως εάν κατοικούσαν στο έδαφος του πρώτου κράτους μέλους. Ωστόσο, οι συνταξιούχοι δικαιούνται τις οικογενειακές παροχές σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο για τη χορήγηση της σύνταξής τους.»

Ο κανονισμός 492/2011

- 8 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 492/2011 ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών, να έχει, λόγω της ιθαγένειάς του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχόλησης και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

2. Απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.»

Η οδηγία 2014/54/ΕΕ

- 9 Η αιτιολογική σκέψη 1 της οδηγίας 2014/54/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (ΕΕ 2014, L 128, σ. 8), έχει ως ακολούθως:

«Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων αποτελεί θεμελιώδη ελευθερία των πολιτών της Ένωσης και πυλώνα της εσωτερικής αγοράς στην Ένωση, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 45 [ΣΛΕΕ]. Η εφαρμογή της αναπτύσσεται περαιτέρω από το δίκαιο της Ένωσης με στόχο την εξασφάλιση της πλήρους άσκησης των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στους πολίτες της Ένωσης και στα μέλη της οικογένειάς τους. Η φράση “μέλη της οικογένειάς τους” θα πρέπει να νοείται κατά το άρθρο 2 σημείο 2 της οδηγίας [2004/38,] το οποίο εφαρμόζεται και στα μέλη της οικογένειας των μεθοριακών εργαζομένων.»

- 10 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2014/54 προβλέπει τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει διατάξεις που διευκολύνουν την ενιαία εφαρμογή και την πραγμάτωση των δικαιωμάτων που απορρέουν από το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και από τα άρθρα 1 έως 10 του κανονισμού [492/2011]. Η παρούσα οδηγία ισχύει έναντι των πολιτών της Ένωσης που ασκούν τα ανωτέρω δικαιώματα και των μελών των οικογενειών τους [...].»

- 11 Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται επί των ακολούθων θεμάτων, όπως αναφέρονται στα άρθρα 1 έως 10 του κανονισμού [492/2011], στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων:

[...]

γ) πρόσβαση στις κοινωνικές παροχές και τα φορολογικά πλεονεκτήματα·

[...]

2. Το πεδίο εφαρμογής [του] παρόντος κανονισμού ταυτίζεται με το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού [492/2011].»

Το λουξεμβουργιανό δίκαιο

- 12 Οι κρίσιμες συναφώς διατάξεις είναι τα άρθρα 269 και 270 του code de la sécurité sociale (κώδικα κοινωνικής ασφάλισης, στο εξής: κώδικας), όπως ίσχυσε από 1ης Αυγούστου 2016, ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ ο νόμος της 23ης Ιουλίου 2016, περί τροποποίησης του κώδικα κοινωνικής ασφάλισης, του τροποποιημένου νόμου της 4ης Δεκεμβρίου 1967 περί φόρου εισοδήματος και περί καταργήσεως του τροποποιημένου νόμου της 21ης Δεκεμβρίου 2007 για το επίδομα τέκνων (*Mémorial A* 2016, σ. 2348, στο εξής: νόμος της 23ης Ιουλίου 2016).
- 13 Το άρθρο 269, παράγραφος 1, του κώδικα, όπως ίσχυσε από 1ης Αυγούστου 2016, ορίζει τα ακόλουθα:
- «Θεσπίζεται οικογενειακό επίδομα προς εξασφάλιση του μέλλοντος των παιδιών, στο εξής “οικογενειακό επίδομα”.
- Δικαιούνται το οικογενειακό επίδομα:
- a) κάθε παιδί το οποίο διαμένει όντως και αδιαλείπτως στο Λουξεμβούργο και έχει εκεί τη νόμιμη κατοικία του·
- b) τα μέλη της οικογένειας, όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 270, κάθε προσώπου το οποίο υπόκειται στη λουξεμβουργιανή νομοθεσία και καλύπτεται από ευρωπαϊκούς κανονισμούς ή από διμερή ή πολυμερή σύμβαση που έχει συνάψει το Λουξεμβούργο στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, προβλέπουσα την καταβολή οικογενειακών επιδομάτων βάσει της νομοθεσίας της χώρας απασχολήσεως. Τα μέλη της οικογένειας πρέπει να κατοικούν σε χώρα την οποία να αφορούν οι ανωτέρω κανονισμοί ή συμβάσεις.»
- 14 Κατά το άρθρο 270 του κώδικα, όπως ίσχυσε από 1ης Αυγούστου 2016, «[γ]ια την εφαρμογή του άρθρου 269, παράγραφος 1, στοιχείο b, θεωρούνται ως μέλη της οικογένειας ενός προσώπου και θεμελιώνουν δικαίωμα λήψεως οικογενειακού επιδόματος τα τέκνα που γεννήθηκαν σε γάμο, τα τέκνα που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους και τα θετά τέκνα του προσώπου αυτού».
- 15 Κατά το άρθρο 272, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κώδικα, όπως ίσχυσε από 1ης Αυγούστου 2016, «[τ]ο ύψος του οικογενειακού επιδόματος ορίζεται σε 265 ευρώ ανά τέκνο μηνιαίως».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Ο FV εργάζεται στο Λουξεμβούργο και κατοικεί στη Γαλλία μαζί με τη σύζυγό του GW, καθώς και με τα τρία τέκνα τους, ένα από τα οποία, ο ΗΥ, γεννήθηκε από προηγούμενη σχέση της GW. Η GW ασκεί κατ' αποκλειστικότητα τη γονική μέριμνα του ΗΥ. Μέχρι την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του νόμου της 23ης Ιουλίου 2016, λάμβαναν οικογενειακά επιδόματα για τα τρία αυτά τέκνα, καθόσον ο FV είχε την ιδιότητα του μεθοριακού εργαζομένου.
- 17 Από την ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ ο νόμος της 23ης Ιουλίου 2016, ο οποίος τροποποίησε τον κώδικα, αποκλείοντας μεταξύ άλλων τα τέκνα του/της συζύγου ή του/της συντρόφου από την έννοια των «μελών της οικογένειας» όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 270 αυτού, σταμάτησαν να τους χορηγούνται τα ως άνω επιδόματα για τον ΗΥ.
- 18 Συγκεκριμένα, με απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016, το CAE, στηριζόμενο ιδίως στο άρθρο 67 του κανονισμού 883/2004 και στα άρθρα 269 και 270 του κώδικα, όπως άρχισαν να ισχύουν από την ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ ο νόμος της 23ης Ιουλίου 2016, έκρινε ότι, από 1ης Αυγούστου 2016, ο FV δεν δικαιούτο πλέον οικογενειακό επίδομα για τον ΗΥ, τέκνο το οποίο είχε γεννηθεί στις 5 Δεκεμβρίου 2000 και είχε ανατραφεί στο πλαίσιο του κοινού νοικοκυριού του FV με τη GW από τον Ιούλιο του 2008. Επειδή το εν λόγω τέκνο προέρχεται από προηγούμενο γάμο της

GW και δεν έχει σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τον FV, δεν έχει την ιδιότητα του «μέλους της οικογένειας», κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, γεγονός το οποίο δεν του επιτρέπει να λαμβάνει λουξεμβουργιανό οικογενειακό επίδομα για το εν λόγω τέκνο.

- 19 Επιληφθέν προσφυγής που άσκησε ο FV κατά της αποφάσεως αυτής, το conseil arbitral de la sécurité sociale (αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως διαιτητικό δικαστήριο, Λουξεμβούργο), με απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2017, έκρινε βάσιμη την ως άνω προσφυγή, καθόσον με αυτή ζητείτο η διατήρηση του οικογενειακού επιδόματος για τον ΗΥ πέραν της 31ης Ιουλίου 2016. Κατά το conseil arbitral de la sécurité sociale (αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως διαιτητικό δικαστήριο):
- οι λουξεμβουργιανές οικογενειακές παροχές συνιστούν κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011· συνδέονται με την άσκηση μισθωτής δραστηριότητας, δεδομένου ότι, για να τις λάβει, ο FV πρέπει να είναι εργαζόμενος υπαγόμενος στη λουξεμβουργιανή νομοθεσία· παρέλκει να γίνει διάκριση αναλόγως του αν αυτό το κοινωνικό πλεονέκτημα συνδέεται, όπως στον τομέα των οικογενειακών παροχών, με αυτοτελές δικαίωμα του τέκνου για το οποίο προβλέπεται η χορήγηση του σχετικού πλεονεκτήματος ή με δικαίωμα για χορήγηση της παροχής αυτής στον FV, ο οποίος αναλαμβάνει τη συντήρηση του τέκνου και υπόκειται στη λουξεμβουργιανή νομοθεσία κοινωνικής ασφαλίσεως, είτε έχει την ιθαγένεια του κράτους απασχολήσεως είτε όχι·
 - το σύστημα που θεσπίστηκε με τα άρθρα 269 και 270 του κώδικα, όπως ίσχυσαν από 1ης Αυγούστου 2016, εισάγει διαφορετική μεταχείριση ανάλογα με την κατοικία του τέκνου, καθόσον προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση κατά την αναγνώριση κοινωνικών πλεονεκτημάτων υπέρ των δικαιούχων οικογενειακών επιδομάτων αναλόγως του αν πρόκειται για ημεδαπό εργαζόμενο ο οποίος συντηρεί τέκνο του/της συζύγου του το οποίο κατοικεί στο Λουξεμβούργο ή για μεθοριακό εργαζόμενο ο οποίος συντηρεί τέκνο του/της συζύγου του το οποίο δεν κατοικεί στο Λουξεμβούργο αλλά στο κράτος μέλος καταγωγής του εν λόγω μεθοριακού εργαζομένου, πράγμα το οποίο αντιβαίνει προς το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, και
 - έστω και αν το άρθρο 1, στοιχείο θ', του κανονισμού 883/2004 παραπέμπει στην εθνική νομοθεσία του εμπλεκόμενου κράτους μέλους για τον ορισμό της έννοιας του «μέλους της οικογένειας», η εθνική νομοθεσία αναφοράς, ήτοι το άρθρο 270 του κώδικα, όπως ίσχυσε από 1ης Αυγούστου 2016, είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011.
- 20 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 29 Δεκεμβρίου 2017 στο Conseil supérieur de la sécurité sociale (δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως, Λουξεμβούργο), το CAE άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως του conseil arbitral de la sécurité sociale (αρμόδιου για διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως διαιτητικού δικαστηρίου) της 17ης Νοεμβρίου 2017. Αμφισβήτησε τον χαρακτηρισμό των οικογενειακών παροχών ως κοινωνικού πλεονεκτήματος και υποστήριξε ότι δεν ελήφθησαν υπόψη τα αντικειμενικά στοιχεία που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την προβαλλόμενη διαφορετική μεταχείριση.
- 21 Ο FV αντέτεινε ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης συνεπάγεται ότι οι πολίτες της Ένωσης που κατοικούν εντός κράτους μέλους και μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος για να εργαστούν εκεί μπορούν να απολαύουν των κοινωνικών παροχών, των κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων και της καλύψεως από την κοινωνική πρόνοια που παρέχει το κράτος μέλος υποδοχής όπως ακριβώς οι υπήκοοί του. Κατά τον FV, θα πρέπει να ακολουθηθεί κατ' αναλογία το ίδιο σκεπτικό με εκείνο που έγινε δεκτό στην απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ. (C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955), όσον αφορά το νοικοκυριό του. Με την ως άνω απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα τέκνα του/της συζύγου ή του/της αναγνωρισμένου/ης στο κράτος μέλος υποδοχής συντρόφου του μεθοριακού εργαζομένου μπορούν να λογίζονται ως τέκνα του τελευταίου προκειμένου να τους αναγνωριστεί δικαίωμα λήψεως οικονομικής ενισχύσεως για την παρακολούθηση ανώτατων σπουδών, καθόσον μια τέτοια ενίσχυση θεωρείται ως κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011.

- 22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το conseil supérieur de la sécurité sociale (δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αρμόδιο για διαφορές κοινωνικής ασφάλισης) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το χορηγούμενο σύμφωνα με τα άρθρα 269 και 270 του [κώδικα, όπως αυτά ισχύουν από 1ης Αυγούστου 2016,] λουξεμβουργιανό οικογενειακό επίδομα να εξομοιωθεί με κοινωνικό πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού [492/2011];
 - 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, εμποδίζει ο ορισμός του μέλους της οικογένειας σύμφωνα με το άρθρο [1, στοιχείο θ',] του κανονισμού 883/2004 τον ευρύτερο ορισμό του μέλους της οικογένειας του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας [2004/38], δεδομένου ότι η οδηγία αυτή αποκλείει κάθε αυτονομία του κράτους μέλους όσον αφορά τον ορισμό του μέλους της οικογένειας σε αντίθεση με ό,τι προβλέπει ο συντονιστικός κανονισμός και αποκλείει επικουρικός κάθε έννοια του κύριου βάρους συντηρήσεως. Υπερισχύει επομένως ο ορισμός του μέλους της οικογένειας κατά την έννοια του άρθρου [1, στοιχείο θ',] του κανονισμού 883/2004, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητάς του στο πλαίσιο του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και, κυρίως, διατηρεί το κράτος μέλος την αρμοδιότητα να ορίζει τα μέλη της οικογένειας που θεμελιώνουν δικαίωμα λήψεως οικογενειακού επιδόματος;
 - 3) Σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας [2004/38] στις οικογενειακές παροχές και, ειδικότερα, στο λουξεμβουργιανό οικογενειακό επίδομα, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο αποκλεισμός του τέκνου του συζύγου από τον ορισμό του μέλους της οικογένειας συνιστά έμμεση δυσμενή διάκριση η οποία δικαιολογείται λαμβανομένου υπόψη του εθνικού σκοπού του κράτους μέλους να κατοχυρώσει το προσωπικό δικαίωμα του τέκνου και λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης προστασίας των διοικητικών αρχών του κράτους μέλους απασχολήσεως, δεδομένου ότι η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής αποτελεί υπέρμετρο βάρος για το λουξεμβουργιανό σύστημα οικογενειακών παροχών, το οποίο ιδίως καταβάλλει σε δικαιούχους στο εξωτερικό σχεδόν το 48 % των οικογενειακών παροχών του;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 23 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 έχουν την έννοια ότι ένα οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από μεθοριακό εργαζόμενο, μισθωτής δραστηριότητας σε κράτος μέλος αποτελεί κοινωνικό πλεονέκτημα κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων.
- 24 Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 45, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ ορίζει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγένειας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, ως προς την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας. Η διάταξη αυτή συγκεκριμενοποιείται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, το οποίο ορίζει ειδικότερα ότι ο εργαζόμενος που είναι υπήκοος κράτους μέλους απολαύει, στο έδαφος των λοιπών κρατών μελών, των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους (απόφαση της 2ας Μαρτίου 2017, Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, σκέψη 32).
- 25 Από τον σκοπό της ίσης μεταχειρίσεως που επιδιώκεται με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 προκύπτει ότι η έννοια του «κοινωνικού πλεονεκτήματος», η οποία διευρύνεται βάσει της εν λόγω διατάξεως ώστε να καλύπτει και τους εργαζομένους που είναι υπήκοοι άλλων κρατών μελών, περιλαμβάνει όλα τα πλεονεκτήματα τα οποία, ανεξαρτήτως του αν συνδέονται με σύμβαση εργασίας,

αναγνωρίζονται γενικά στους ημεδαπούς εργαζομένους, λόγω κυρίως της αντικειμενικής ιδιότητάς τους ως εργαζομένων ή λόγω του ότι έχουν απλώς την κατοικία τους στην εθνική επικράτεια και των οποίων η επέκταση στους εργαζομένους υπηκόους άλλων κρατών μελών δύναται επομένως να διευκολύνει την κινητικότητά τους στο εσωτερικό της Ένωσης και, ως εκ τούτου, την ένταξή τους στην κοινωνία του κράτους μέλους υποδοχής (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2019, *Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava* κ.λπ., C-447/18, EU:C:2019:1098, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 26 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 ευνοεί αδιακρίτως τόσο τους διακινούμενους εργαζομένους που διαμένουν σε κράτος μέλος υποδοχής όσο και τους μεθοριακούς εργαζομένους οι οποίοι, μολονότι ασκούν την έμμισθη δραστηριότητά τους στο τελευταίο αυτό κράτος μέλος, διαμένουν σε άλλο κράτος μέλος (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme* κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 37, και της 18ης Δεκεμβρίου 2019, *Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava* κ.λπ., C-447/18, EU:C:2019:1098, σκέψη 41).
- 27 Κατά συνέπεια, το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 εφαρμόζεται υπέρ εργαζομένου όπως ο FV, ο οποίος εργάζεται μεν στο Λουξεμβούργο, αλλά κατοικεί στη Γαλλία.
- 28 Επομένως, πρέπει να εξετασθεί αν ένα επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα συνιστά «κοινωνικό πλεονέκτημα», κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011.
- 29 Συναφώς, η διαλαμβανόμενη στην εν λόγω διάταξη μνεία των κοινωνικών πλεονεκτημάτων δεν πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικά (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2019, *Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava* κ.λπ., C-447/18, EU:C:2019:1098, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 30 Εν προκειμένω, όμως, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα, το οποίο συνιστά πλεονέκτημα, συνδέεται, όσον αφορά μεθοριακό εργαζόμενο όπως ο FV, με την άσκηση μισθωτής δραστηριότητας στο Λουξεμβούργο. Τούτο εχορηγείτο αρχικώς στον FV επειδή ο ίδιος ήταν μεθοριακός εργαζόμενος υπαγόμενος στη λουξεμβουργιανή νομοθεσία.
- 31 Ως εκ τούτου, το επίδομα αυτό είναι κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011.
- 32 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 έχουν την έννοια ότι ένα οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από μεθοριακό εργαζόμενο, μισθωτής δραστηριότητας εντός κράτους μέλους είναι κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων.

Επί του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος

- 33 Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, που πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 1, στοιχείο θ', του κανονισμού 883/2004, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 και με το άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε διατάξεις κράτους μέλους δυνάμει των οποίων οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λαμβάνουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από αυτούς, μισθωτής δραστηριότητας σε κράτος μέλος παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλεισμένων εκείνων του/της συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ενώ το δικαίωμα λήψεως του εν λόγω επιδόματος προβλέπεται για όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του ως άνω κράτους μέλους.

- 34 Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 883/2004 σε πραγματικά περιστατικά όπως αυτά της κύριας δίκης, πρέπει να εξακριβωθεί αν ένα επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού.
- 35 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η διάκριση μεταξύ των παροχών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 883/2004 και των παροχών που εξαιρούνται από αυτό στηρίζεται κατ' ουσίαν στα συστατικά στοιχεία κάθε παροχής, ιδίως στον σκοπό και στις προϋποθέσεις χορηγήσεώς της, και όχι στο αν μια παροχή χαρακτηρίζεται από την εθνική νομοθεσία ως παροχή κοινωνικής ασφάλισης (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2019, *Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava* κ.λπ., C-447/18, EU:C:2019:1098, σκέψη 22 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία).
- 36 Ως εκ τούτου, μια παροχή μπορεί να θεωρείται παροχή κοινωνικής ασφάλισης όταν, αφενός, χορηγείται στους δικαιούχους, ανεξαρτήτως κάθε ατομικής και κατά διακριτική ευχέρεια εκτιμήσεως των προσωπικών αναγκών, βάσει καταστάσεως καθοριζομένης από τον νόμο και, αφετέρου, αφορά έναν από τους κινδύνους οι οποίοι απαριθμούνται ρητώς στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 883/2004 (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2019, *Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava* κ.λπ., C-447/18, EU:C:2019:1098, σκέψη 23 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία).
- 37 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει να θεωρούνται ως παροχές κοινωνικής ασφάλισης οι παροχές που χορηγούνται αυτομάτως στις οικογένειες οι οποίες πληρούν ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια σχετικά, ιδίως, με τον αριθμό των μελών τους, το εισόδημά τους και το κεφάλαιό τους, χωρίς να γίνεται καμία εξατομικευμένη και κατά διακριτική ευχέρεια στάθμιση των ατομικών αναγκών τους και ο σκοπός των οποίων συνίσταται στην αντιστάθμιση των οικογενειακών βαρών (αποφάσεις της 14ης Ιουνίου 2016, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, C-308/14, EU:C:2016:436, σκέψη 60, και της 21ης Ιουνίου 2017, *Martinez Silva*, C-449/16, EU:C:2017:485, σκέψη 22).
- 38 Όσον αφορά το ζήτημα κατά πόσον συγκεκριμένη παροχή εμπίπτει στην κατ' άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ι', του κανονισμού 883/2004 έννοια των οικογενειακών παροχών, επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 1, στοιχείο κστ', του κανονισμού αυτού, ως «οικογενειακή παροχή» νοούνται όλες οι παροχές σε είδος ή σε χρήμα που προορίζονται να αντισταθμίσουν τα οικογενειακά βάρη, εξαιρουμένων των προκαταβολών παροχών διατροφής και των ειδικών επιδομάτων τοκετού ή υιοθεσίας που αναφέρονται στο παράρτημα I του εν λόγω κανονισμού. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έκφραση «να αντισταθμίσουν τα οικογενειακά βάρη» πρέπει να θεωρείται ότι αναφέρεται, μεταξύ άλλων, σε συνεισφορά του κράτους στον οικογενειακό προϋπολογισμό, η οποία σκοπεύει στην ελάφρυνση των βαρών που συνεπάγεται η συντήρηση των τέκνων (απόφαση της 21ης Ιουνίου 2017, *Martinez Silva*, C-449/16, EU:C:2017:485, σκέψη 23 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία).
- 39 Όσον αφορά το επίμαχο στην κύρια δίκη επίδομα, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει, αφενός, ότι το επίδομα αυτό καταβάλλεται για όλα τα τέκνα που κατοικούν στο Λουξεμβούργο, καθώς και για όλα τα τέκνα των κατοίκων αλλοδαπής εργαζομένων που έχουν σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τους τελευταίους. Συνεπώς, η παροχή αυτή χορηγείται άνευ οιασδήποτε προηγούμενης εξατομικευμένης και κατά διακριτική ευχέρεια σταθμίσεως των προσωπικών αναγκών του αιτούντος, επί τη βάσει εκ του νόμου οριζόμενης καταστάσεως. Αφετέρου, προκύπτει ότι η ως άνω παροχή αποτελεί συνεισφορά του κράτους στον οικογενειακό προϋπολογισμό, η οποία σκοπεύει στην ελάφρυνση των βαρών που συνεπάγεται η συντήρηση των τέκνων.
- 40 Επομένως, ένα επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα αποτελεί παροχή κοινωνικής ασφάλισης που περιλαμβάνεται στις οικογενειακές παροχές περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ι', του κανονισμού 883/2004.
- 41 Εξάλλου, ένας εργαζόμενος όπως ο FV εμπίπτει στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 883/2004, ο οποίος εφαρμόζεται, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, αυτού, στους υπηκόους κράτους μέλους που κατοικούν σε κράτος μέλος και υπάγονται ή είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών, καθώς και στα μέλη της οικογένειάς τους και στους επιζώντες αυτών.

- 42 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, ο κανονισμός 883/2004 έχει εφαρμογή σε πραγματικά περιστατικά όπως αυτά της κύριας δίκης.
- 43 Εξάλλου, δεν μπορεί να αποκλειστεί η συνδυασμένη εφαρμογή του κανονισμού αυτού και του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011.
- 44 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, καίτοι ασφαλώς ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), και ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός 1408/71), που καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν, αντιστοίχως, από τους κανονισμούς 492/2011 και 883/2004, δεν έχουν το ίδιο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής, εντούτοις, δεδομένου ότι ο κανονισμός 1612/68 έχει γενική ισχύ όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού μπορεί να έχει εφαρμογή σε κοινωνικά πλεονεκτήματα εμπίπτοντα ταυτοχρόνως και στο ειδικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 (απόφαση της 5ης Μαΐου 2011, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-206/10, EU:C:2011:283, σκέψη 39· πρβλ., επίσης, απόφαση της 12ης Μαΐου 1998, Martínez Sala, C-85/96, EU:C:1998:217, σκέψη 27).
- 45 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε, για παράδειγμα, ότι παροχή όπως το επίδομα ανατροφής, το οποίο σκοπεί να αντισταθμίσει τα οικογενειακά βάρη, εμπίπτει στον καθ' ύλην τομέα εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης ως οικογενειακή παροχή, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο η', του κανονισμού 1408/71 και ως κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 (πρβλ. απόφαση της 12ης Μαΐου 1998, Martínez Sala, C-85/96, EU:C:1998:217, σκέψεις 27 και 28).
- 46 Οι ως άνω παρατηρήσεις ισχύουν, τηρουμένων των αναλογιών, και όσον αφορά τους κανονισμούς 883/2004 και 492/2011.
- 47 Επομένως, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση βάσει τόσο του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 όσο και του κανονισμού 883/2004.
- 48 Όσον αφορά, πρώτον, το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, όπως προκύπτει από τη σκέψη 32 της παρούσας αποφάσεως, ένα επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα συνιστά κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως.
- 49 Εξάλλου, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα μέλη της οικογένειας διακινούμενου εργαζομένου απολαύουν εμμέσως της ίσης μεταχειρίσεως που προβλέπει υπέρ του εν λόγω εργαζομένου το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 40).
- 50 Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 έχουν την έννοια ότι με τον όρο «τέκνο μεθοριακού εργαζομένου», το οποίο δύναται να απολαύει εμμέσως των κοινωνικών πλεονεκτημάτων που προβλέπει η διάταξη αυτή, δεν νοείται μόνον το τέκνο το οποίο συνδέεται με τον εργαζόμενο αυτόν με σχέση κατιόντος προς ανιόντα, αλλά επίσης το τέκνο του/της συζύγου ή του/της καταχωρισμένου/ης συντρόφου του ως άνω εργαζομένου, εφόσον ο εν λόγω εργαζόμενος συντηρεί το τέκνο αυτό. Κατά το Δικαστήριο, η τελευταία αυτή απαίτηση προκύπτει από πραγματική κατάσταση, την οποία εναπόκειται στη διοίκηση και, εν ανάγκη, στον εθνικό δικαστή να εκτιμήσει, βάσει αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζει ο ενδιαφερόμενος, χωρίς να χρειάζεται να προσδιοριστούν οι λόγοι της συμβολής αυτής ή να αποτιμηθεί το ακριβές ύψος της (πρβλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Depesme κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 64).

- 51 Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο όρος «μέλος της οικογένειας» του μεθοριακού εργαζομένου, το οποίο μπορεί να απολαύει εμμέσως της ίσης μεταχειρίσεως δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, αντιστοιχεί σε εκείνον του «μέλους της οικογένειας» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38, ο οποίος περιλαμβάνει τον/τη σύζυγο ή σύντροφο με τον/την οποίο/α ο πολίτης της Ένωσης έχει συνάψει καταχωρισμένη σχέση συμβίωσης, τους απευθείας κατιόντες ηλικίας κάτω των 21 ετών ή που είναι συντηρούμενοι και τους απευθείας κατιόντες του/της συζύγου ή συντρόφου του. Το Δικαστήριο έλαβε ιδίως υπόψη, συναφώς, την αιτιολογική σκέψη 1, το άρθρο 1 και το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/54 (πρβλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme* κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψεις 52 έως 54).
- 52 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι ο φυσικός πατέρας του τέκνου δεν καταβάλλει διατροφή στην μητέρα του τελευταίου. Όπως φαίνεται, επομένως, ο FV, που είναι ο σύζυγος της μητέρας του ΗΥ, φροντίζει για τη συντήρηση του τέκνου αυτού, πράγμα το οποίο εναπόκειται ωστόσο στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 53 Ως εκ τούτου, πρέπει να προσδιοριστεί αν ο κανόνας περί απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω ιθαγενείας όσον αφορά τα κοινωνικά πλεονεκτήματα, τον οποίον εισάγει το άρθρο 7 του κανονισμού 492/2011, αντιτίθεται στην εφαρμογή διατάξεων κράτους μέλους που εμποδίζουν έναν μεθοριακό εργαζόμενο να λάβει επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα για το τέκνο του συζύγου του με το οποίο δεν έχει σχέση ανιόντος προς κατιόντα.
- 54 Συναφώς, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, την οποία προβλέπει τόσο το άρθρο 45 ΣΛΕΕ όσο και το άρθρο 7 του κανονισμού 492/2011, απαγορεύει όχι μόνον τις άμεσες διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, αλλά και κάθε έμμεση μορφή διακρίσεων η οποία, κατ' εφαρμογήν άλλων κριτηρίων διαχωρισμού, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα (αποφάσεις της 13ης Απριλίου 2010, *Bressol* κ.λπ., C-73/08, EU:C:2010:181, σκέψη 40, και της 10ης Ιουλίου 2019, *Aubriet*, C-410/18, EU:C:2019:582, σκέψη 26· βλ. επίσης, κατ' αναλογία, απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2016, *Bragança Linares Verruga* κ.λπ., C-238/15, EU:C:2016:949, σκέψη 41).
- 55 Εν προκειμένω, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι, δυνάμει της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας, όλα τα τέκνα που κατοικούν στο Λουξεμβούργο δικαιούνται το ως άνω οικογενειακό επίδομα, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι όλα τα τέκνα που αποτελούν μέρος του νοικοκυριού ενός εργαζομένου κατοικούντος στο Λουξεμβούργο δικαιούνται το ως άνω επίδομα, περιλαμβανομένων των τέκνων του συζύγου του εργαζομένου αυτού. Αντιθέτως, οι κάτοικοι αλλοδαπής εργαζόμενοι δεν δικαιούνται το εν λόγω επίδομα παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλεισμένων των τέκνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν σχέση ανιόντος προς κατιόντα.
- 56 Μια τέτοια διαφοροποίηση λόγω κατοικίας, η οποία μπορεί να αποβεί περισσότερο σε βάρος των υπηκόων άλλων κρατών μελών, δεδομένου ότι οι μη διαμένοντες στην ημεδαπή είναι συνήθως άτομα τα οποία δεν έχουν την ιθαγένεια του κράτους υποδοχής, συνιστά έμμεση δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας, που επιτρέπεται μόνον υπό την προϋπόθεση ότι δικαιολογείται αντικειμενικώς (πρβλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου 2019, *Aubriet*, C-410/18, EU:C:2019:582, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 57 Το γεγονός ότι το δικαίωμα λήψεως του επίμαχου στην κύρια δίκη οικογενειακού επιδόματος παρέχεται απευθείας από την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική νομοθεσία στο τέκνο που κατοικεί στο Λουξεμβούργο, ενώ, όσον αφορά τους εργαζομένους που είναι κάτοικοι αλλοδαπής, το δικαίωμα αυτό παρέχεται στον εργαζόμενο για τα μέλη της οικογένειάς του όπως αυτά καθορίζονται από την εν λόγω νομοθεσία, δεν ασκεί επιρροή συναφώς. Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει ότι οι οικογενειακές παροχές, από την ίδια τους τη φύση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οφείλονται σε ένα άτομο ανεξάρτητα από την οικογενειακή του κατάσταση (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Φεβρουαρίου 2002, *Humer*, C-255/99, EU:C:2002:73, σκέψη 50, και της 26ης Νοεμβρίου 2009, *Slanina*, C-363/08, EU:C:2009:732, σκέψη 31).

- 58 Για να δικαιολογείται, μια τέτοια έμμεση δυσμενής διάκριση πρέπει να είναι πρόσφορη για την επίτευξη θεμιτού σκοπού και να μην υπερβαίνει τα αναγκαία για την επίτευξη του σκοπού αυτού όρια (πρβλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου 2019, Aubriet, C-410/18, EU:C:2019:582, σκέψη 29).
- 59 Το αιτούν δικαστήριο κάνει λόγο, συναφώς, αφενός, περί του «εθνικού σκοπού του κράτους μέλους να κατοχυρώσει το προσωπικό δικαίωμα του τέκνου» και, αφετέρου, περί της «ανάγκης προστασίας των διοικητικών αρχών του κράτους μέλους απασχολήσεως, δεδομένου ότι η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής αποτελεί υπέρμετρο βάρος για το λουξεμβουργιανό σύστημα οικογενειακών παροχών, το οποίο ιδίως καταβάλλει σε δικαιούχους στο εξωτερικό σχεδόν το 48 % των οικογενειακών παροχών του».
- 60 Όσον αφορά τον εθνικό σκοπό κατοχυρώσεως του προσωπικού δικαιώματος του τέκνου, ο σκοπός αυτός δεν είναι ικανός να δικαιολογήσει την επίμαχη στην κύρια δίκη έμμεση δυσμενή διάκριση.
- 61 Πράγματι, όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ενώ το επίμαχο στην κύρια δίκη δικαίωμα λήψεως του οικογενειακού επιδόματος παρέχεται από την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική νομοθεσία απευθείας στο τέκνο που κατοικεί στο Λουξεμβούργο, προκύπτει ότι, όσον αφορά τους κατοίκους αλλοδαπής εργαζομένους, το δικαίωμα αυτό παρέχεται στον εργαζόμενο για τα μέλη της οικογένειάς του όπως αυτά καθορίζονται από την εν λόγω νομοθεσία, ήτοι για τα τέκνα που έχουν σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τον εργαζόμενο αυτόν, αποκλεισμένων εκείνων του/της συζύγου του που δεν έχουν μια τέτοια σχέση μαζί του. Όπως φαίνεται, επομένως, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική νομοθεσία δεν παρέχει κανένα προσωπικό δικαίωμα στα τέκνα των κατοίκων αλλοδαπής εργαζομένων.
- 62 Όσον αφορά τον σκοπό προστασίας των διοικητικών αρχών του κράτους μέλους απασχολήσεως, καθόσον η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής του οικογενειακού επιδόματος αποτελεί «υπέρμετρο βάρος για το λουξεμβουργιανό σύστημα οικογενειακών παροχών», ακόμη και αν υποθεθεί ότι ο σκοπός αυτός μπορεί να θεωρηθεί θεμιτός, εν πάση περιπτώσει η επίμαχη στην κύρια δίκη δυσμενής διάκριση δεν είναι ούτε πρόσφορη ούτε αναγκαία προς επίλυση του προβαλλόμενου προβλήματος το οποίο συνεπάγεται η καταβολή των λουξεμβουργιανών παροχών σε δικαιούχους που κατοικούν στην αλλοδαπή.
- 63 Πράγματι, αφενός, χορηγώντας το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα σε όλα τα τέκνα που έχουν σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τους μεθοριακούς εργαζομένους, χωρίς απόδειξη περί της υπάρξεως κοινού νοικοκυριού ή περί του ότι ο ενδιαφερόμενος συντηρεί κατά κύριο λόγο το τέκνο, ο Λουξεμβουργιανός νομοθέτης δέχθηκε ο ίδιος μια ευρεία ερμηνεία του κύκλου των δικαιούχων του εν λόγω επιδόματος. Αφετέρου, ο σκοπός αυτός θα μπορούσε να επιτευχθεί με μέτρα επηρεάζοντα αδιακρίτως τους κατοίκους ημεδαπής εργαζομένους και τους μεθοριακούς εργαζομένους.
- 64 Κατά συνέπεια, το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 αντιτίθεται σε διατάξεις κράτους μέλους δυνάμει των οποίων οι κάτοικοι αλλοδαπής εργαζόμενοι δεν μπορούν να λάβουν επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλεισμένων εκείνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ενώ δικαίωμα να λάβουν το εν λόγω επίδομα έχουν όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του κράτους μέλους αυτού.
- 65 Όσον αφορά, δεύτερον, τον κανονισμό 883/2004, το άρθρο 67 αυτού ορίζει ότι ένα πρόσωπο δικαιούται οικογενειακές παροχές σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους και για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος ως εάν αυτά κατοικούσαν στο έδαφος του πρώτου κράτους μέλους.
- 66 Κατά το άρθρο 1, στοιχείο θ', του κανονισμού 883/2004, για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού αυτού, ο όρος «μέλος της οικογένειας» υποδηλώνει κάθε πρόσωπο που ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή χαρακτηρίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία βάσει της οποίας καταβάλλονται οι παροχές.

- 67 Στηριζόμενος στον ως άνω ορισμό και στην απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, *Trarkowski* (C-378/14, EU:C:2015:720), το CAE υποστηρίζει ότι εναπόκειται στο αρμόδιο κράτος μέλος να προσδιορίσει τα μέλη της οικογένειας για τα οποία υφίσταται δικαίωμα λήψεως οικογενειακού επιδόματος. Επομένως, ο εθνικός νομοθέτης είναι αρμόδιος να περιορίσει την καταβολή των οικογενειακών παροχών μόνο στα τέκνα που έχουν σχέση κατιόντος προς ανιόντα με τον εργαζόμενο.
- 68 Συναφώς, στο πλαίσιο του σκοπού του κανονισμού 883/2004, που είναι να εξασφαλίσει τον συντονισμό μεταξύ των διαφόρων διαφορετικών εθνικών συστημάτων χωρίς να οργανώνει ένα κοινό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, το Δικαστήριο έχει κρίνει, βεβαίως, ότι ο καθορισμός των δικαιούχων των οικογενειακών παροχών γίνεται βάσει του εθνικού δικαίου (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, *Trarkowski*, C-378/14, EU:C:2015:720, σκέψη 44).
- 69 Ωστόσο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, τα κράτη μέλη οφείλουν να συμμορφώνονται προς το δίκαιο της Ένωσης, εν προκειμένω προς τις διατάξεις που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2017, *Zaniewicz-Dybeck*, C-189/16, EU:C:2017:946, σκέψη 40).
- 70 Το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011, όμως, το οποίο αποτελεί ειδικότερη έκφραση, στον συγκεκριμένο τομέα της χορηγήσεως κοινωνικών πλεονεκτημάτων, του κανόνα της ίσης μεταχειρίσεως που καθιερώνει το άρθρο 45, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται κατά τον ίδιο τρόπο με την τελευταία αυτή διάταξη (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2016, *Depesme* κ.λπ., C-401/15 έως C-403/15, EU:C:2016:955, σκέψη 35, και της 18ης Δεκεμβρίου 2019, *Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava* κ.λπ., C-447/18, EU:C:2019:1098, σκέψη 39), αντιτίθεται, όπως έγινε δεκτό στη σκέψη 64 της παρούσας αποφάσεως, σε διατάξεις κράτους μέλους βάσει των οποίων οι κάτοικοι αλλοδαπής εργαζόμενοι δεν μπορούν να λάβουν επίδομα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη οικογενειακό επίδομα παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλειομένων εκείνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, ενώ δικαίωμα στο εν λόγω επίδομα έχουν όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του κράτους μέλους αυτού.
- 71 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, στοιχείο θ', και το άρθρο 67 του κανονισμού 883/2004, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 και με το άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε διατάξεις κράτους μέλους βάσει των οποίων οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λάβουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από αυτούς, μισθωτής δραστηριότητας εντός του κράτους μέλους αυτού παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλειομένων εκείνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν μεν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, αλλά τα οποία συντηρούν οι ίδιοι, ενώ δικαίωμα στο εν λόγω επίδομα έχουν όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του εν λόγω κράτους μέλους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 72 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης, έχουν την έννοια ότι ένα

οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από μεθοριακό εργαζόμενο, μισθωτής δραστηριότητας εντός κράτους μέλους είναι κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων.

- 2) Το άρθρο 1, στοιχείο θ', και το άρθρο 67 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 και με το άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε διατάξεις κράτους μέλους βάσει των οποίων οι μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν να λάβουν οικογενειακό επίδομα που συνδέεται με την άσκηση, από αυτούς, μισθωτής δραστηριότητας εντός του κράτους μέλους αυτού παρά μόνο για τα δικά τους τέκνα, αποκλεισμένων εκείνων του συζύγου τους με τα οποία δεν έχουν μεν σχέση ανιόντος προς κατιόντα, αλλά τα οποία συντηρούν οι ίδιοι, ενώ δικαίωμα στο εν λόγω επίδομα έχουν όλα τα τέκνα που κατοικούν εντός του εν λόγω κράτους μέλους.

(υπογραφές)